

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ

Εἰς τὰ κοινωνικά ζητήματα δὲν ἐφαρμόζεται ἡ θεωρία τῆς κολυμβητικῆς τέχνης. Καὶ ἂν προκειμένου περὶ αὐτῆς εἶνε ἀνάγκη πρῶτα νὰ μῆς εἰς τὸ νερόν καὶ κατοπιν νὰ μάθῃς πῶς κολυμβῶν, προκειμένου περὶ κοινωνικῶν ζητημάτων προηγεῖται πάσης ἀνατροπῆς ἢ ἀνατροφῆς.

Καὶ ὅταν διαβλέπῃ κανεὶς ἀγρία ἐνστικτὰ χυδαῖας κληρονομικότητος, κατοικοῦντα ἐντὸς πολὺ ἐπιμελημένης περιβολῆς ἀμέμπτου ἐμφανίσεως ὑποκειμένων, καὶ μάλιστα Κυριῶν, αἱ ὁποῖαι ἂν δὲν εἶνε ἀκόμη μητέρες προσωρίσθησαν νὰ γίνουν, καὶ ὅταν βλέπῃ κανεὶς ὁποῖα ἐπικρατεῖ γνώμη περὶ καθαριότητος καὶ εὐπρεπείας παρὰ τῇ λαῶ, δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναστολὴν πάσης συζητήσεως ἐπὶ ἀνθρωπιστικῶν ζητημάτων μέχρι τῆς δημιουργίας ἀνθρώπων ἀξίων ὁπωσδήποτε τοῦ τίτλου αὐτοῦ.

Μοῦ διηγήθησαν ὅτι εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος, τὸ ἀπομεσημεριον τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς εἰς τὸ ἀριστοκρατικόν, νὰ εἰπωμεν, καφενεῖον τοῦ τόπου, εἶχον παραταχθῇ, ὡς ἐν προθήκῃ εἰδὼν πολυτελείας, αἱ ἀβρότεροι, ὠραιότεροι καὶ πλουσιώτεροι Κυρίαι, ἀκριβῶς δὲ ἀπέναντι τῶν ἑσφαζόντων ἀρνία μετὰ τὸν ἄνωτερον καὶ ἀπανθρωπότερον τρόπον. Καὶ ἐνῶ ἐσφάδαζον αὐτὰ καὶ τὸ αἷμα τῶν ἐχύνετο ἐντὸς κάδου, ἤρχισαν δὲ νὰ τὰ φουσκώνουν πρὶν ἢ τελείως νεκρωθῶν, αἱ Κυρίαι ἐξηκολούθουν τὰς ἐνδιαφερούσας συνομιλίας τῶν, εἰς τὰς ὁποίας βεβαίως καὶ κάποια διάγνοις, ποῖον ἀρνάκι θὰ παρεῖχε τὰ ἐντερὰ του διὰ τὴν μαγειρίαν τῆς Ἀναστάσεως, δὲν θὰ ἀπετέλει ξένον θέμα εἰς τὰς συζητήσεις τῶν, τὰς ὁποίας τώρα παρακολουθοῦν καὶ οἱ ἐνθυμηθέντες ὅτι εἶνε ἀπαραίτητος καὶ ὁ ἄνθρωπος νοικοκυραῖος.

Τὶ δὲ νὰ εἴπῃ κανεὶς περὶ τῶν γυναικῶν τοῦ λαοῦ, τῶν ὁποίων, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ εἶνε ἐπιμελῶς καὶ πλεμένη καὶ κτενισμένη, οἱ πόδες ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ ἐδάφους; καὶ πῶς νὰ ἐνθουσιασθῇ καὶ νὰ ὑπερμαχήσῃ τις διὰ τὰ κοινωνικά δικαιώματα ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἀναθέσουν εἰς τὰ δάκτυλά των πᾶσαν λειτουργίαν, σοῦ προσφέρουν κατόπιν μεζὲν παρσασκευασθέντα μετὰ τὰ χερσὶα των;

— Τὸ πάρα πιπέρωσες κυρ-Μιχάλη.

— Φάε κ' ἐννοία σου; τράβα κ' εἶνα κατοσταράκι ἀπὸ πάνα, νὰ μὴν ἔχῃς ἀνάγκη οὔτε ἀπὸ γιατρό οὔτε ἀπὸ σπετζέρη.

— Ἀλήθεια λές; εἶνε μερικὲς ἀρρώστιες πού τις γιατροῦνε κανεὶς καὶ μονάχος τοῦ.

— Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλλειψὶς καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἴχνους ἀλτρονισμού, καὶ ὁ ἐμπαγνός πρὸς τοὺς πάσχοντες διανοητικῶς καὶ ἡ σκληρότης πρὸς τὰ ἔφα ἀποτελοῦν θέματα σοβαρῆς προσοχῆς τῶν ἐπαγγελλομένων καὶ ἀξιούντων νὰ διορθώσουν τὰ κακῶς ἐντὶ κοινωνίᾳ ἔχοντα.

— Ἐνα περισσότεράκι ἐβόσκον, ἀθῶν καὶ ἀνύποπτον ὅπως εἶνε, εἰς τὸν δρόμον καὶ ἕνας ἀμαξῶς διερχόμενος τὸ κτυπᾷ μετὰ καμτσίκι του καὶ πᾶει δουλειά του. Τότε ἀπὸ τὰς διαφόρους στέγας πετοῦν πρὸς αὐτὸ ὅλων τῶν χρωμάτων τὰ περιστέρια διὰ νὰ τὸ βοηθήσουν. Τὸ τριγυρίζουν καὶ αὐτὸ πεθαίνει ἀγνὸν ὅπως καὶ ἐγεννήθη. Καὶ λέγεται ἔξω καὶ ὁ ἀμαξῶς λέγεται ἄνθρωπος.

— Ἐπιθυμῶ νὰ περατώσω τὸ σημείωμά μου αὐτὸ διὰ μιᾶς προσωπικῆς μου ἀναμνήσεως εἰς σκηνὴν μεταξὺ ἐνὸς ξωτάρη—σὴν μανάβης μοῦ ἐφάνη—καὶ ἐνὸς ἐκ τῶν κορυφαίων ἐπιστημόνων του νεωτέρου Ἑλληνισμού.

— Ἐκάθητο ὁ γέρον Καθηγητὴς σιωπηλὸς εἰς μίαν γωνίαν τοῦ τραμ καὶ πλησίον του γέος τις, ὅστις θὰ τὸν ὠδήγει διότι δὲν ἔβλεπε πλέον τὸ βλέμμα αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξήλευν ἄλλοτε καὶ αὐτός. Ἡ λευκὴ γενειὰς του ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ἀγιογραφικὸν ὀπτασιασμόν.

Εἰς τὴν ἀριστεράν του πλευρὰν ἐκάθητο ὁ κούτσαρρος, στρημωνγμένος καὶ σχεδὸν ἐπὶ τοῦ σκέλους τοῦ Καθηγητοῦ.

Εὐρέθην ἀπέναντι τῶν καὶ διὰ χειρονομίας ὑπέδειξα εἰς τὸν ὀχληρὸν νὰ παραμερίσῃ κάπως.

Οὐδεμίαν μὲ ἤξιωσε προσοχῆς. Τότε σηκώθηκα καὶ τοῦ εἶπα σιγὰ σιγὰ.

— Κουνήσου λίγο! Αὐτὸς πού ἔχεις κοντὰ σου ἔξεραι τὰ περισσότερα γράμματα ἀπὸ ὅλους.

— Ἄν πῆγαινα καὶ γὼ στὸ σκολεῖδ θάξερα ἦτο ἡ ἀπάντησίς του.

— Γιὰ τραβήξουν! στὸ διάολο!...

— Συνεννοήθημεν τότε.

Διὰ τῶν γραμμῶν μου αὐτῶν, χωρὶς νὰ εἶμαι ἐχθρὸς οὐδεμιᾶς νεωτεριστικῆς ιδέας, ἡ ὁποία εἴμφορεῖ ν' ἀνακουφίσῃ ὁπωσδήποτε τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, θέλω ἁπλῶς νὰ ὑποστηρίξω τὸ θέμα τοῦ σημειώματός μου αὐτοῦ, ὅτι πάσης ἀνατροπῆς τῶν κακῶς κειμένων, προηγείται ἡ ἀνατροφή τῶν κακίστα μεγεθυνομένων.

Δ. Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΤΑ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Σημαντικὴ θὰ παραμείνῃ καὶ βαθύως χαραγμένη εἰς τὴν ἱστορίαν ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἀπὸ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων μέχρι τῆς ἐμφανίσεως καὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων. Ἀλλὰ καὶ σημαντικὸν θὰ παραμείνῃ ἐπίσης τὸ παράδειγμα ἔθνους, τὸ ὁποῖον, καὶ ὑπὸ τὴν ξένην κυριαρχίαν, διετήρησε τὴν ἐν τῷ κόσμῳ πνευματικὴν ταύτην ὑπεροχὴν.

Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἀμείωτος παρέμεινε ἡ ἐπὶ τῶν πνευμάτων ἐπίδρασις τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Θουκυδίδου καὶ τῶν τραγικῶν.

Εὐθὺς ὡς οἱ Μακεδόνες διέδωσαν τὸν Ἑλληνισμόν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἰδρῦθησαν πανταχοῦ διδασκτήρια ρητόρων καὶ φιλοσόφων. Ὑπερῆχον ὅμως πάντων τὰ διδοκτήρια τῶν Ἀθηναίων, ὅπου συνέρρεον ἵνα ἀκούσων ρητορικοῦντας τοὺς σοφιστὰς καὶ διδαχθῶσι παρ' αὐτῶν. Τὴν ἀκμὴν δὲ ταύτην διετήρησαν οἱ Ἀθηναῖοι μέχρι τοῦ πέμπτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὅτε τὰ πάντα ὑπετάχθησαν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὁ ὁποῖος κατὰ φύσιν νὰ ἐπιβλήθῃ, διότι ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ ἄνθρωποι παρέμειναν ἐπὶ πολὺ διηρημένοι, ἐγοητεύοντο ἅψ' ἐνὸς ἀπὸ τὴν τέχνην τῶν ρητόρων, ἀλλὰ καὶ κατεπλήσσοντο ἐξ ἄλλου ἀπὸ τοὺς ἀπλοῦς, αὐστηροῦς, ταυτοχρόνους δὲ καὶ ἀτέχνους λόγους, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἱκανοποιοῦν τὰ ἀνθρώπινα συναισθήματα διότι ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς ἀληθείας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεπαιδεύοντο ἐν Ἀθήναις, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ παρὰβάρης, ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων συστημάτων ἀντίθεσις ἦτο καταφανέστερα καὶ ζωηρότερα.

Τὰ ἀκροατήρια τῶν ρητόρων καὶ φιλοσόφων ἐκαλοῦντο θέατρα, οἱ διδάσκοντες δὲ ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου φέροντες τρίβωνα, τὸ σύμβολον τοῦ φιλοσόφου. Μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν ἦσαν καὶ οἱ καταγόμενοι ἀπὸ Ὑπάτους καὶ πολλοὶ πλουσιώτατοι, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν ἄξιον τιμῆς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας. Συγκατέλεγτο δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ υἱὸς Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

Οἱ ὁμιληταὶ ἀτήριζαν φατρίαν, αἱ ὁποῖαι συνηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλας, ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἐπεδίωκε διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ νὰ εἶνε ἡ πολυπληθεστερά. Διὰ παντοῖον δὲ τρόπῳν ἐπέδιωνον πάντα νεοερχόμενον εἰς Ἀθήνας νὰ τὸν προσελκύουν μετὰ τὸ μέρος των. Ἡ προσπάθεια οὗτη ἐφθανε καὶ μέχρι συμπλοκῶν διὰ μαχαιρῶν, λίθων καὶ ροπαλῶν, συνεκροτοῦντο δὲ καὶ πραγματικαὶ μάχαι, τὰς ὁποίας διέλυον, ἐπεμβαίνουσαι, αἱ Ἀρχαί, ἐπενέβαινε δὲ πλειστάκις καὶ αὐτὸς ὁ ἐν Κορίνθῳ ἐδρεύων Ρωμαῖος Ὑπάτος.

Ἐκ τῆς συρροῆς τούτων μαθητευομένων αἱ Ἀθῆναι εἶχον μίαν μεγάλην πρόσοδον, ἡ ὁποία ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰς νὰ μισθοδοτοῦν τοὺς ρήτορας καὶ τοὺς φιλοσόφους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων καὶ ἀπελάμβανον ἐξαιρετικῶς ὁλοῦς τιμῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 355 μετὰ Χριστὸν ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθῆνας ὁ Ἰουλιανὸς εἰς ἡλικίαν εἰκοσιεσσάρων ἐτῶν, ἡ ἀφίξις δὲ αὐτοῦ ἐξήγειρε τοὺς πάντας καὶ διότι κατήγετο ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἀλλὰ καὶ διότι ἤρχισεν ἀμέσως ἀναμνηστικὸς εἰς τοὺς ρητορικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐφαίμενο κάτοχος τῆς τέχνης καὶ ἐφάμιλλος τῶν δεινότερων αὐτῆς λειτουργῶν. Οἱ ἐμμένοντες εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν ἐκολακεύοντο βλέποντες γόνον ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου θαυμάζοντα τὴν ἀρχαίαν σοφίαν καὶ τὰς καλλοῦντας τῆς ἀρχαίας ποιήσεως. Οἱ πιστεύοντες ἐξ ἄλλου εἰς Χριστὸν δὲν τὸν ἐθεώρουν εἰδωλόλατριν, ἀπέδιδον δὲ τὰς μετὰ τῶν σοφιστῶν καθημερινὰς διατριβὰς του εἰς ὑπερβολικὴν φιλομάθειαν.

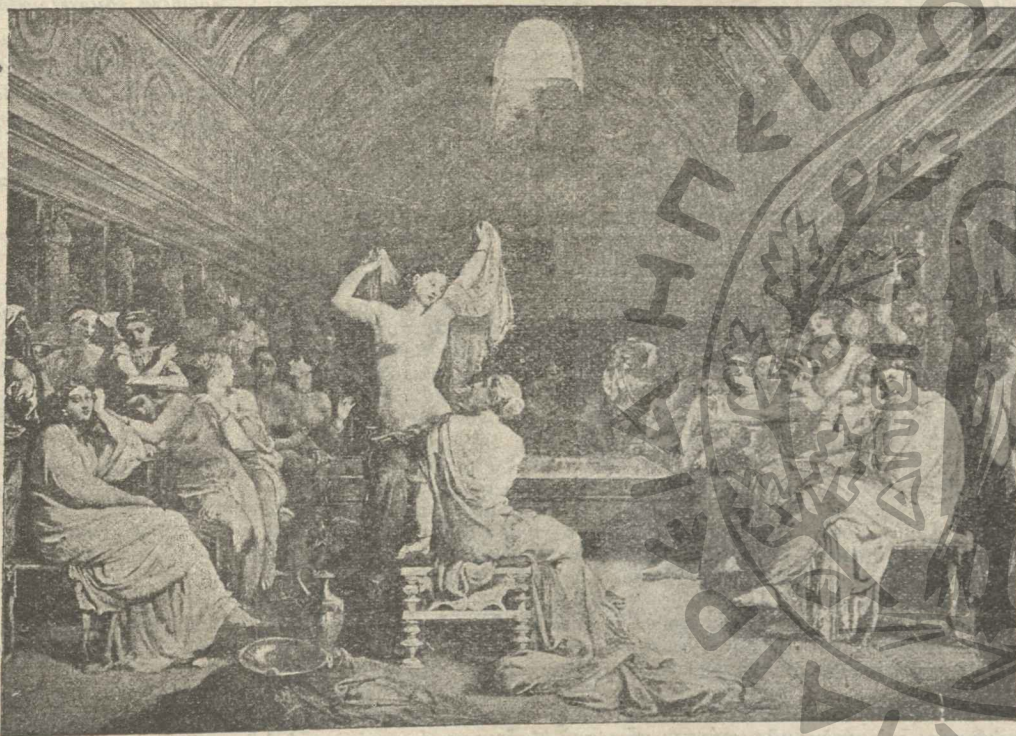
Μεταξὺ ὅλων ἐθαυμάζοντο τότε ὁ ἐκ Καισαρείας Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ὁ μὲν Βασίλειος ἤγε τὸ εἰκοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας του, ὁ Γρηγόριος δὲ τὸ τριακοστόν. Ὁ μόνος σκοπὸς ὁ ὁποῖος τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὰς Ἀθῆνας ἦτον ὁ πόθος ἵνα ἀποκτήσουν ἐφόδια διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀγῶνα. Ὁ Ἰουλιανὸς ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὴν κατοικίαν των, ὅπου ἐνησχολοῦντο εἰς τὰς μελέτας των. Ἱστορίαν, ποίησις, ἀστρονομία, μαθηματικά καὶ αὐτὴ ἡ ἱατρικὴ, ἐκαλλιεργοῦντο ἐπιμελῶς ὑπὸ τῶν μελλόντων τούτων φωστήρων τῆς ἐκκλησίας. Αἱ μετὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ συνδιαλέξεις ἦσαν πάσης φύσεως, ἐνίοτε δὲ συνεζήτουν καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων γραφῶν.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Ἰουλιανὸς ἐφαίμετο ἀμφίρροπος. Μετὰ βουχέαν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν ὁ Ἰουλιανὸς μετεκλήθη εἰς Μεδιόλανα ὅπου γενόμενος Κῆσαρ μετεκάλυπεν εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ τῶν Βασιλείων καὶ τῶν Γρηγορίων καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ἐξεχόντων Χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν ὑπέκουναν μὴ στέγοντες νὰ ἀπαρνηθῶν τὸν Χριστιανισμόν.

Ὁ Ἰουλιανὸς, ὁργισθεὶς τότε διὰ τὴν εὐστάθειαν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ἀπηγόρευσε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων.

Οὕτως ἡ ρῆξις μεταξὺ τῶν Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπετέλετο. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως ἡ ἥττα τοῦ δευτέρου.

Τὰ διδασκτήρια ἔχασαν τὴν προτερὰν τῶν ἁγίων καὶ ἱεραιώθησαν τῶν φιλοσόφων καὶ ρητόρων οἱ ἀκροαταί. Ἡ τέχνη τοῦ λόγου δὲν ἤρκει νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τοὺς θεοὺς,

ΣΑΣΣΕΡΙΩ (1819—1856).—Τὸ Τρεπιντάρειον (Ρωμαϊκὸν λουτρόν).

[Γαλλικὴ σχολή, Μουσείον Λούβρου]

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΤΟΥΡΚΟΙ ΕΙΝΑΙ....

Στο αυγινό φως ενώ οι ναύτες στριμωγμένοι γύρω από τη μοναδική βρύση του καραβιού έζη-
τούσαν λίγη θεία και λίγο νερό να πιυθούν, ένας
αυγινήσιος θόρυβος και φωνές αλλοιούτικες άρ-
χισαν να ακούωνται και ξαφνικά πρὸς τὸ μέρος
αὐτὸ τὴν προσοχή τὸν ἴδιο καιρὸ κάποιος ναύ-
της ἔλεγε.

— Τους εἶδατε τοὺς τουρκαλάδες; ἔχομε μπό-
λικους ἀπὸ δαύτους, μᾶς τοὺς κουβάλησαν χωρὶς
εἰσιτήριο. Ἄν καὶ τὸ σκοτάδι ἐκυριαρχοῦσεν
ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸ φῶς πάνω στὴν κου-
βέρτα πρὸς τὸ μέρος τῆς χελώνας ἐφαίνοντο κα-
θισμένοι σταυροπόδι ἕνας σωρὸς φρεσφόροι. Ζαρω-
μένοι καὶ τρεμουλιασμένοι ἀπὸ τὴν αὐγινήν ὕγρα-
σία, εἶχαν μαζευθῇ καὶ ἐκουλουργήσαν κοντὰ
στὶς καμινάδες γιὰ νὰ μετριάσουν κάπως τὸ καλὸ
τοῦ κρύου.

— Τους ἔφεραν ἀπὸ βροδὸς, εἶπε πάλιν ὁ ἴδιος
ναύτης.

— Εἶνε ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐπαναστάτες ποὺ
κατέβασαν τὴν ἑλληνικὴν σημαία στὴν Τένεδο...
τόσο καιρὸ τοὺς ἔχουν ἐδῶ στὴ Λήμνο ἔξορία, μὰ
τώρα ὁ ναύαρχος τοὺς ἄφισε νὰ γυρίσουν στὴν
Τένεδο. Ἔνα πρόσωπο ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ
ἐφαίνετο στὸ καράβι ἔλαβε μέρος στὴ συζητήσι.
Ἦτο καὶ αὐτὸ; ναύτης μὰ ἔμοιαζε πὺ πολλὴ γιὰ
χωροφύλακα. Τὴν πρώτην ἐντύπωσιν στὴν ὅπῃ
τοῦ τὴν ἔδινε τὸ μουστάκι του, ἕνα μουστάκι
ἐλαφρὰ καστανό, στριμμένο περισσότερο ἀπὸ ἀν-
κίστρι, σὰν γαλλικὸ ἐρωτηματικὸ ποὺ ἔλειπεν ἡ
αἰσιμα. Φοροῦσε τὸ ναυτικὸ του σκούφο τόσο
γυμνὸ πρὸς τὰ ἑμπρός, ὥστε ἡ σκιά του ἐπεφτε

σὲ ὅλη τὴ ράχη τῆς μύτης του. Μὰ ἡ μύτη ἦτο
κατακόκκινη ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ κατὰς ἐφαίνετο
γνωριμία τοῦ κρασιοῦ. Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ νεοφερ-
μένος ναύτης ἔκανε τὴν ἐντύπωσιν λεβεντανθρώ-
που καὶ ἐστήριζε τὸ ἐλαστικὸ εὐγραμμὸ σῶμα του
πάνω σ' ἕνα μακρύκανο γκρά, ἐνῷ τὸ στήθος του
ἐστολίζετο ἀπὸ δύο σειρὰς φυσικιλία περασμένα
στοὺς ὤμους του χιαστί.

Ἦτο ὁ φρουρὸς τῶν Τούρκων, τοὺς εἶχε πα-
ραδόσει σ' αὐτὸν ὁ φρουράρχος τοῦ Κάστρου νὰ
τοὺς συνοδεύῃ εἰς τὴν Τένεδο, καὶ εἶχε χάσει
τὴν προπαίδειά του μὴ ξεύροντας πῶς θὰ τὰ
ἔβγαζε πέρα μὲ τόσα σαράκια.

Ἐξακολουθοῦσε νὰ λέγῃ μὲ μιὰ γλώσσα μπε-
δεμένη καὶ μὲ βραχνὸν τόνον φωνῆς, ποὺ ἔδειχνε
πῶς τὸ λαγύγγι του δὲν θὰ ἦτο καὶ πολὺ ὥρα
ποὺ ἔγινε ὁ σωλήνας ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπέρσεν
ἕνας τόννος κρασί.

— Ὅπου λέτε κουμπάρουλα μοὺ τοὺς παρὰ-
δοσαν νὰ τοὺς φέρω στὸ πύρρον καὶ μὲ τὸ πρῶτο
σμπάρο νὰ τοὺς ξεπαρακάω στὴν Τένεδο, τοὺς
ἔφερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα δὴ μῆσα, γιὰτὶ δὲν
ἤξερα τί νὰ τοὺς κάνω στὸ μῶλο Βάλε τώρα μὲ
τὸ νοῦ σου πόσα μπακιρόκαρφα μάζεψεν ἡ
ράχη τους.

Κάποιος τὸν ρώτησε:

— Καὶ δὲν τοὺς λυπήθηκες, Χριστιανέ, νὰ μὴ
πάρουν καμμιὰ πούττα;

— Τί νὰ τοὺς κάνῃς; τὰ βρωμόσκυλλα. Σάματι
ἔχουν λάδι ἀπάνω τους γιὰ νὰ τοὺς λυπηθῇς.

Καὶ ὁ ναύτης ποὺ ἔμοιαζε τόσο μὲ χωροφύλακα
ἐξακολούθησε δὲ ἄλλο τόνο τώρα τὴ ρητορικὴ

τοῦ βλαστημῶντας τὸν πόλεμον καὶ τὸν Κουντο-
ριώτῃ «ποὺ ἐπῆγε νὰ ξελεφθερώσῃ αὐτὰ τὰ ζα-
γάρια τῆς Τενεδου ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν Συγὸ», ἐν-
νοῶν τοὺς Ὀθωμανοὺς ποὺ εἶχε μαζί του.

Ἐξαφνα ἡ ρητορικὴ του ἐκόπηκεν ἀπὸ τὴν πα-
ρουσίαν τοῦ ὀπλονόμου ποὺ εἶχε παρουσιάσῃ μὲ
ἡσυχο βῆμα καὶ τὸν ρώτησε πόσοι ἦσαν οἱ Τούρ-
κοι πρὺ τοῦ ἔδωσαν νὰ συνοδεύῃ.

Ὁ φρουρὸς τῶν Τούρκων ἀποῦ ἐγγέλασε τὸ γέ-
λοιον τοῦ μεθυμένου ποὺ δὲν τοῦ ἐντυπώνεται ἀμέ-
σως τὸ νόημα τῆς ἐρωτήσεως, ἔβρισε τὸ μουστάκι
του, ἴσως γιὰ νὰ σκεφθῇ, καὶ ἀπάντησε:

— Δεκαπέντε εἶνε... Βέβαια δεκαπέντε.

Ἐγύρισε τὸ κεφάλι του πρὸς τὸ ἄλλο μέρος,
καὶ ἔκανε σιγὰ-σιγὰ.

— Ἄν τοὺς πέτυχα τοὺς πέτυχα.

Οἱ Τούρκοι ὅμως ἦσαν πολλὴ περισσότεροι,
ἐφαίνοντο μὲ τὸ πρῶτο μάτι. Τὸ καλοῖν τῆς
χελώνας εἶχε γίνῃ σωστὴ δοξαροφιλία, καθὼς
ἦσαν τόσο καθισμένοι σταυροπόδι ἐπάνω καί.

Ὁ ὀπλονόμος καταλάβεν ἄμυστος μὲ πῶν εἶχε
νὰ κάνῃ, καὶ τοὺς ἐπέταξε χωρὶς διαταγῇ:

— Εἶσαι μεθυμένος.

Γιὰ νὰ οἰκονομήσῃ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ὀπλο-
νόμου ἐβγάλεν ἀπὸ τὴν λοχὴ τσέπη τῆς μεταλμα-
νῆς του ἕνα διπλωμένον χαρτί καὶ τὸ ἔβρισε στὸν
ὀπλονόμον, λέγοντας:

— Ὅριστε. Ἐδῶ εἶνε γραμμένοι μὲ τὸν ἀριθμὸ
τους, ὄνομα καὶ παράνομα... Θέλετε νὰ τοὺς δια-
βάσω;... Τζέν Μπαρὺν Χότζας, Μεσούλ Σα-
λάμ... ἐκεῖνος καὶ πέρα μὲ τὸ ἕνα μάτι ποὺ τὸ
τσού... τσοῦτῃ λιγυά... Μουχαμέτ Κα...καντὸν,
Μουχαμέτ Καντὸν.

Καὶ γυρίζοντας τὸ θολωμένον τοῦ βλέμμα πρὸς
τὰ ἀριστερὰ καὶ βλέποντάς τὸν Μουχαμέτ.

— Μαρε Μουχαμέτ ποὺ νὰ ρουφήξῃς τὸ μᾶτι
σου, ἔλα δὴ πρὸς ἐξέρε ἀπὸ ρωμαῖκα νὰ ξεκα-
λίσῃς αὐτὰ τὰ σαλιγκάρια σου.

Ποῦν πλησιάζῃ ὅμως ὁ τρέμων Μουχαμέτς ὁ
ὀπλονόμος ἐπῆρε τὴ σημείωσιν καὶ κυττάζοντας
τὸν ἀριθμὸν εἶπε:

— Ἄντε παιδί μου νὰ ξεράσῃς τὸ κρᾶσί σου.
Ἀπὸ σαρανταπέντε τοὺς ἔκανες δεκαπέντε μο-
νάχα... Χαρά στὸ κουράγιο σου.

Ὁ ναύτης τραβήχθηκε σὰν βρεμμένος γάτος,
ἐνῷ ἐδικαιολογεῖτο στοὺς ἄλλους, ὕστερα ἀπὸ τὴν
ἀπομάκρυνσιν τοῦ ὀπλονόμου.

— Μ μ μ μ... Ἀστειὸς εἶνε καὶ αὐτός. Μηγάρις
εἶνε πρόβατα νὰ φοβοῦμαι δηλαδὴ μὴ χάσω κα-
νένα καὶ νὰ ἔχω τὸν ἀριθμὸ, Τούρκοι εἶνε...

Ὅταν ἐφθασε τὸ ἀντιορτυλλικὸν στὸ λιμάνι
τῆς Τενεδου ἐφάνησαν νὰ ἔκινουν πεντέξι βάρ-
κες καὶ νὰ ἐρχονται πρὸς τὸ καράβι. Σὲ μιὰν
ἀπ' αὐτὰς ἐπέβαιναν ὁ λιμενάρχης, ἕνας νεαρὸς
σημαιοφόρος ντυμένος τοῦ κουτιοῦ, ποὺ ἔκανε τὸ
ντύσιμό του τόσο μεγάλῃ ἀντίθεσιν μὲ τὸ παλιὸ
καὶ λερωμένο ντύσιμό τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ κα-
ραβιοῦ. Στὶς ἄλλες βάρκες ἦσαν ἀνάκατα πολι-
τες καὶ ναῦτες ἀπὸ τὴν φρουρὰν τοῦ νηιοῦ. Σὲ
μιὰ βάρκα ποὺ τὴν ὠδηγοῦσαν δύο φρεσφόροι ἡ
γαλανόλευκος ἐφιγουράρει μεγαλύτερη καὶ σὺ-
θαδέστερη ἀπὸ τὶς ἄλλες βάρκες ποὺ τὶς ὠδη-
γοῦσαν οἱ Ἑλληνας.

Οἱ ναῦτες καὶ ὅλας ἐκακοφάλασαν ἀπὸ τὶς βάρ-
κες σὰν γάτοι στὸ καράβι, ἐνῷ οἱ πολῖτες ἔμ-
ναν κάτω καὶ ζητοῦσαν ἐφημερίδες καὶ νῆα γιὰ
τὴν εἰρήνη. Ὅλοι ὅμως ζητοῦσαν καντὰ γιὰτὶ
ὑπῆρχε μεγάλη ἔλλειψις στὸ νησί, καὶ γιὰτὶ
τὰ καντὰ τῆς Ρεζί ἦσαν χειρότερα καὶ ἀπὸ ἄγρια.

Μερικοὶ ἐπιχειρηματικοὶ ναῦτες εἶχαν προμη-
θευθῇ ἀπὸ τὸν Μουδρὸ κάμποσα πακέτα καὶ τὰ
ἐπὶσποῦσαν μιὰ πεντάρα καὶ μιὰ δεκάρα ἀκρι-
βώτερα.

— Τί νὰ κάνῃς, βρε παιδί, ἔλεγαν, πῶς νὰ βγάλῃ
κανεὶς τὸν καντὸν του.

Ὅλην αὐτὴν τὴν ὥρα οἱ κακόμοιροι οἱ Τούρ-
κοι ποὺ εἶχαν τόσο καιρὸ νὰ ἴδωσιν τὴν πατρίδα
τὴν καὶ τοὺς δικούς των καὶ πρὸ πάντων τὴν
ἐλευθερίαν των, ἔβριαν τὶς φωνές.

— Οἶα, λά, λά, μπουγιουρούμ.

Καὶ κρεμαζόμενοι ἀπὸ τὴν κουποστή ἐπεφταν
μέσα στὶς βάρκες ἕνα κουβάρι γιὰ νὰ προσφά-
σουν νὰ βγοῦν ἔξω. Δὲν ἐπίστευαν ἀκόμη στὴν ἐλευ-
θερίαν των καὶ ἐπίστευαν ἴσως πῶς ἀπὸ τὴν μιὰ
στιγμὴ στὴν ἄλλη θὰ ἔπερνε ὁ κυβερνήτης τοῦ
καραβιοῦ πίσω τὴν διαταγὴ τῆς ἀπελευθερώ-
σεως των.

Οἱ ναῦτες τῆς Τενεδου ποὺ εἶχαν ἀνέβῃ στὸ
καράβι ὅλο καὶ φώναζαν.

— Βρε παιδιὰ γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καμμιὰ ἐφη-
μερίδα. Ἐχομε δεκαπέντε ἡμέρας νὰ μάθωμε
νῆα, καὶ τὸ ποστὰλε θὰ κάνῃ πέντε μέρες ἀκόμη
νὰ περάσῃ.

Κάποιος ἀνακάλυψε μισὴ «Πατρίδα» ποὺ ἦσαν
τυλιγμένα μέσα καντὰ. Οἱ ναῦτες ἔσπευσαν νὰ
τὴν καταβροχθίσουν, ἂν καὶ δὲν ἦτο καὶ τόσο

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ

Ο ΛΥΡΙΚΟΣ ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

Ὁ Οὐγὸς Φώσκολος, ἡ διπλὴ αὐτὴ ἑλληνικὴ καὶ
ἰταλικὴ δόξα: ἑλληνικὴ, γιὰτὶ γεννήθηκεν ἀπὸ Ἑλ-
ληνας καὶ ἰταλικὴ, γιὰτὶ ἐγράφη ἰταλικά, εἶνε ἀνα-
μφίβολος ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποιητὲς τοῦ
ἰταλικοῦ Παρνασσοῦ.

Τὸ ποιητικὸν τοῦ ἔργου, τὸ μικρότατον κατὰ τὸν
ὄγκον, μὰ μεγάλο κατὰ τὴ σημασίαν, ἔχτος ἀπὸ τὰ
παιδικὰ τοῦ σιγουρηγμένα ποὺ εἶνε ἀρετὰ καὶ
ἀπὸ μερικά ἄλλα προσοχέια ποὺ μείνανε δυστυ-
χῶς ἀνεπεξέργαστα καὶ ἀποσπομαστικά, ἀποτελεῖ-
ται ἀπὸ δώδεκα συνέττα, ἀπὸ δύο ὠδὲς καὶ ἀπὸ
τοὺς περιφημοὺς «Τάφους». Σ' αὐτὰ μπόρουμε
ἀκόμη νὰ προσθέσωμε τὰ λίγα ἐπεξεργασμένα
ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς ὕμνους «Στὶς Χάριτες»,
ποὺ δυστυχῶς εἰμὲν ἀτελείωτοι.

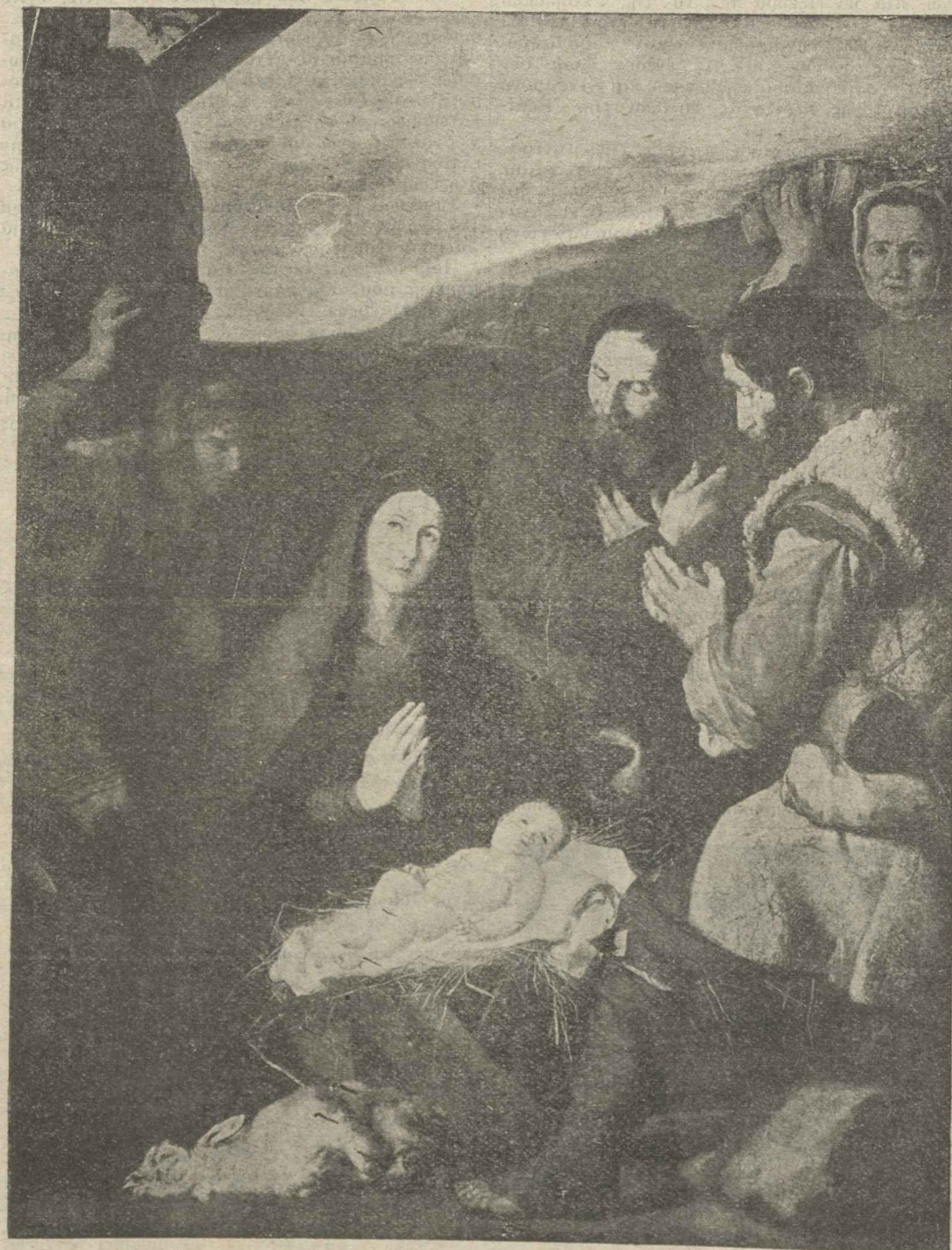
Τώρα, πρέπει νὰ σημειώσωμε πῶς ὅλο τὸ ἐπε-
ξεργασμένο καὶ συμπληρωμένο ποιητικὸν ἔργον τοῦ
Φώσκολου, ἀνήκει σχεδὸν στὴν πρώτην του νεό-
τητα, γιὰτὶ τὼν γραφέν ἀπὸ εἰκοσι χρονῶν ἱσλαμ' εἰ-
κοσι πέντε. Μονάχα οἱ «Τάφοι» ἀνήκουνε στὴν
πρότιν ἀντιλήψιν ἡλικία του, γιὰτὶ τοὺς ἐγράφη
εἰκοσιόγτῃ χρονῶν, καὶ τ' ἀποσπάσματα τῶν ὕμνων
«Στὶς Χάριτες», ποὺ, μ' ὅλο ποὺ τοὺς ἐμπνεύτηκε
εἰκοσιπέντε περίπου χρονῶν, δὲν ἄρχισε νὰ τοὺς
ἐπεξεργάζεται μὲ μελετημένον σχέδιον, παρὰ κατὰ
τὸ 1812, σ' ἡλικίαν τριάντα τέσσερων χρονῶν. Ἔνα
πλήθος ἄλλα ποιήματα στὸν τύπον τῶν «Τάφων»,
ἐμείναν ἀνεπεξέργαστα, καὶ ἡ λέξις αὐτὴ γιὰ τὴν
ποίησιν τοῦ Φώσκολου εἶχε τεραστία σημασία,
γιὰτὶ ὁ Φώσκολος δὲν ἔμενεν εὐχαριστήμενος ἀπὸ
τὴν πρώτην διατύπωσιν τῶν ἐμπνευσῶν του, μὰ

ἐβασάνιζε πολὺ τὸ σχέδιον, τὴ φράσιν καὶ τὸ στίχον
του. Ἔτσι, ὁ κριτικὸς ποὺ θὰ καταγίνῃ μὲ τὸ
ἔργον τοῦ Φώσκολου, μπόρει ν' ἀναφέρῃ τὰ προ-
σοχέια αὐτὰ—Ἀλκαίος, στὴν Ἑπὶνία Θεά, στὸν
Ἰλκεανὸν, στὴ Θεὰ Δυστυχία—καὶ ἔχει ἀκόμη τὴν
ὑποχρέωσιν νὰ τονίσῃ πῶς, δυστυχῶς οἱ συνθήκες
τῆς ζωῆς του δὲν τοῦ δώσανε τὴν ἀπαραίτητην
ἀνεσιν γιὰ νὰ τὰ ἐπεξεργασθῇ, καὶ ἐστερήθη καὶ
ὁ κόσμος ὁμορφίης ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὶς πρὸ
ἀγνές, ἀπὸ τὶς πρὸ καθάρους πηγῆς τῆς Πιότητος,
ὅμως δὲν εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ τὰ κρίνῃ, γιὰτὶ
δὲν ἀντιπροσώπευε τὴν τέχνην του, οὐτε σὸ
γενικὸν σχέδιον, οὐτε στίς λεπτομέρειας. Κ' ὑπο-
θέτω πῶς δὲ διαφεύγει κανενὸς πῶς, ἡ ἀξία τῶν
ἔργων τῆς τέχνης δὲν ἐξασθενεῖ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν
τοῦ, μ' ἀπὸ τὴν ἐχτέλεισιν τοῦ.

Ὁ Φώσκολος ἄρχισε νὰ καταγίνεται μὲ τὴν
ποίησιν καὶ νὰ κρίνῃ τὶς πρώτες δοκιμὰς του μι-
μνήμενος ποιήματα τρίτον καὶ κυρίως τοῦ Ἀλ-
φίερου. Τὰ σιγουρηγμένα αὐτὰ τὰ κοινοποίησε χει-
ρόγραφα τῷ 1794, σ' ἡλικίαν δεκάξι χρονῶν, καὶ
ἀπὸ τὴν καλὴν ὑποδοχὴν ποὺ βόηκανε σὲ διάφο-
ρους στενοὺς κύκλους, παρακινουμένη ἐπιδόθηκε
σὲ συστηματικότερες σπουδὰς, πάντοτε ὅμως μο-
νάχος. Ἐχτος ἀπὸ διάφορα ἄλλα νεανικά σιγου-
ρηγμένα, μιὰ σειρά συνέττα ποὺ ἐγράφη τότες γιὰ
τὸ θάνατον τοῦ πατρὸς του—εἶχε πεθάνει πρὸ
ἑφτά περίπου χρονῶν,—καὶ ἡ ἀδὴ του στὸ «Βονα-
πάτριν τὸν Ἀπελευθερωτὴ» ποὺ εἶχε στὴν ἐποχὴ
τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἔλαβε πολλὰς ἐκδόσεις καὶ τὴν
ὁποῖαν εἶμερς θ' ἀναφέρουμε κυρίως γιὰ τὴν ἐπι-
στολὴν ποὺ τῆς ἐπρόταξεν ὁ Φώσκολος σὲ μιὰν
ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς ἐπιστολῆς περιφημῇ γιὰ τὴν
προφητικὴν ἐκβασί τῆς, εἶνε τὰ ποιήματα, ποὺ
μαζί μὲ τὸ θερμὸν τοῦ αἰσθημα, ἀπὸ κάποιο στίχον
ἐδῶ καὶ ἔκει, προμηνᾶν τὸ λίγο ἀργότερα μεγάλον
ποιητὴν.

Ὁ Φώσκολος ἐρωτοπαρουσιάστηκε στὴ δη-
μοσιότητα μ' ἕνα συνέττο πολιτικὸν περιεχομένου
καὶ ἀλφειρικῆς τεχντροπίας, μὲ τὸ συνέττο «Στὴ
Βενετία» ποὺ ἐγράφη κατὰ τὸ 1796 καὶ ἔδημο-
σιεύτηκε στὴ Βενετία κατὰ τὸ 1797. Στὸ συνέττο
αὐτὸ χτυπᾷ τὴν ὀλιγορκικὴν τυραννίαν τῆς Βενε-
τίας καὶ παρουσιάζεται γιὰ δημοκράτης καὶ ὁπα-
δὸς τῶν ἰδεῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Κ'
οἱ πεποιθήσεις του αὐτὲς ἐκοντελέσανε τὰ μέγ-
ιστα γιὰ νὰ πετύχῃ ἡ παρὰστασι τοῦ «Θεσπῆ»
του, μιὰς τραγωδίας μέτριας, ἀλφειρικῆς ὁμοίως
τεχντροπίας: καὶ πολιτοδημοκρατικῆς περιεχο-
μένου, ποὺ παίχτηκε τὸν ἴδιον χρόνον στὴ Βενετία
καὶ ἐχειροκροτήθηκε μὲ μανία ἀπὸ τοὺς δημοκρα-
τικὸς πατριώτες. Καὶ τὸν ἴδιον χρόνον, ὅταν λίγο
ἀργότερα ἀναγκάστηκε νὰ παραιτήσῃ τὴ Βενετία
γιὰ τὰ ἐπαναστατικά του φρονήματα καὶ νὰ κατα-
φύγῃ στὴν παράλπει Δημοκρατίαν, ἐγράφη, βρι-
σκόμενος στὴ Μπόλονιαν, τὴν ὁδὴ «Στὸν Βονα-
πάτριν τὸν Ἀπελευθερωτὴ», ποὺ ἀναφέραμε ψη-
λότερα.

Ἔτσι, κάνοντας τὴν ἐμφάνισιν του, παιδί δε-
καννιά—εἰκοσι χρονῶν, ἐπαρουσιάστηκε μ' ἔργον
πολιτικὸν περιεχομένου, ἐμπνεόμενον ἀπὸ τὶς ἰδέες
τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀλφειρικὰ κατὰ
τὴ μορφή. Κ' ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμε
νὰ τονίσωμε πῶς ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ δημιουρ-
γικὸν ἔργον τοῦ Φώσκολου τέτοιον παρουσιάζεται:
κατὰ τὸ περιεχόμενον τὸ χαρακτηριστικὸν τὸ πολιτικὸ
πάθος καὶ σιμὰ σ' αὐτὸ τὸ ἐρωτικὸ, καὶ κατὰ τὴ
μορφή ἡ τὸ εἶδος θυμίζει ἔργα προηγούμενα τρι-
των, μόνο ποὺ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ ἐπίδρασι, κυ-
ρίως σὸν λυρικό του ἔργον, ἐξαφανίζεται κάτω ἀπὸ
τὴν ἐντονη προσωπικότητα τοῦ ποιητῆ. Καὶ στίς
τραγωδίας τὸ ἀκολουθεῖ τὸν τύπον τῆς ἀλφειρι-
κῆς τραγωδίας, στίς «Τελευταῖες ἐπιστολὰς τοῦ
Ἰακώβου Ὁρτῆς» εἶχε γιὰ πρότυπον τὶς ἐπιστο-

ΡΙΜΠΕΡΑ.—Ἡ τῶν Μάγων προσκύνησις.

[Μουσείον τοῦ Λοῦβρου]

ΡΙΜΠΕΡΑ.—Ἡ Ἀγία Τριάς.

[Μουσείον τοῦ Πράδο]

λές του «Βέρθερου» του Γκαίτε, στα συνέττα του και στις ώδες του συναντάμε συχνά θέματα, επινοήσεις, τόνους, φράσεις που θυμίζουν αντίστοιχες πετρογλυφές, παρινικές και κυρίως αλφειωτικές, κι' όχι σπάνια συναντάμε σ' αυτά στοιχεία προερχόμενα από τη λατινική ποίηση. 'Ακόμη κι' οι «Τάφοι» του, το εξαιρετικό αυτό άριστούργημα, έχει τους πρόδρομους του στην «ταφολογική» ποίηση, όπως θα ίδούμε χαμηλότερα. Όμως δλ' αυτά τα στοιχεία εξαφανίζονται τελείως στις πιο ευτυχισμένες δημιουργικές του στιγμές κάτω από το σφοδρό πολιτικό κι' ερωτικό πάθος του ποιητή, τη διπλή αυτή πηγή της εμπνευστάς του, που αναλύει κάθε ξενικό στοιχείο και το αφομοιώνει και συγκινεί και ανυψώνει και το τελειοποιεί, και το περιβάλλει σε μιάν αδιάσπαστη, οργανική και αρμονική ενότητα, ύψηλά καλλιτεχνική.

**

Από το 1798 άρχίζει κυρίως το σύντομο μιά σπουδαίο ποιητικό έργο του Φώσκολου που μπόρεσε να μās άρρηξη επέξεργασμένο.

Το χρόνο αυτό επροτάθηκε στη Βουλή της παράλειψας Δημοκρατίας η κατάργηση της ελληνικής και λατινικής γλώσσας. Ο φίλος του Φώσκολου, Κάϊσας Μοντάτης έπολέμησε την πρόταση κι' έκατόρθωσε ν' άπορριφθί, κι' ο Φώσκολος φλογισμένος από την πρόταση έκείνη, έγραψε ένα συνέττο άποτεινόμενο προς την 'Ιταλία όπου έγκυμώζει τη λατινική γλώσσα, λέγοντας πως μ' αυτήν εκατόρθωσαν η 'Ιταλία να νικήει τα βαρβάρια στήθη που την υποδουλώσανε.

Το συνέττο αυτό, σχετικά με το θέμα, θυμίζει ένα προηγουμένο συνέττο του 'Αλφίερη που έγραψαν όταν εκαταργήθηκαν η 'Ακαδημία της Κρούσκας, όπου εγινόνταν χρήση της λατινικής. Σχετικά με τη μορφή, δεν άνηκει μέσα στα καλύτερα του Φώσκολου ένα κάποιο μπεδέμα των λέξεων το παρουσιάζει λιγάκι ξεκαρφωτό, καθώς παρατηρεί ο Κερντούση. Και δε θάμαστε πέρ' από την άληθεια άν το θεωρούσαμε σαν ένα σύντομο διάμεσο σταθμό ανάμεσα στ' νεανικά του προσπάθεια και στα ώριμα εφηβικά του άριστουργήματα.

Ενάμιση-δύο χρόνια άργότερα, σ' ηλικίαν είκοσιενός-είκοσιδύο χρονών παιδί, άρχισεν ο Φώσκολος να γράφει μιά σειρά συνέττα ερωτικά, που άσφαλώς άνηκουνε ανάμεσα στα καλύτερα ερωτικά συνέττα της 'Ιταλικής ποιήσεως. Και κατά το 1799 με 1800 έγραψε το πρώτο, πιθανότατα για τη γυναίκα του Μόντη, που έπειτ' από μιάν άποτυχημένη άπόπειρα αυτοκτονίας, την όποιαν έκαμε ν' άποτύχη την πρόνοια του φαρμακοποιού, δίνοντάς του, άνεις δηλητήριο, ύπνωτικό, άναγκαστήκη να την έγκαταλείψη, άπαράφωτος το Μιλάνο και πηγαίνοντας στη Μπολόνια για να ξεχάσει ίσως τόν άπορροσμένο του έρωτα. Τό συνέττο έπρωτοδημοσιεύτηκε τή 1802 και με διορθώσεις τή 1803. 'Ιδού αυτό κατά πεζή μετάφραση:

Αντάξια, μιά κι' έμπόρεσα να σ' άπαράτησω, ξεφρονίζω τώρα στα βουχώμενα κύματα που χτυπάνε τις 'Αλπεις, και τα κλάματά μου βουβά σκορπίζονται στους ταραντικούς άνέμους.

Ελπισα, μιά και μ' έσύσαν άνθρωποι και θεοί σε μακρινήν έξοδα ανάμεσα σ' επίορκον κόσμο από την ώραία χώρα όπου τώρα, τόσο ένοχα περνάς, λαχταρώντας με, τις άνθηρές σου ήμέρες, 'Ελπισα πως ό καιρός, κι' οι σκληροί βράχοι, κι' έτούτοι οι γκρεμοί που διαβαίνω λαχανιάζοντας, και τα αινώβια σκοτεινά δάση όπου κοιμούνται σαν άγριμιά, πως θ' άνακουφίζανε τη ματωμένη καρδιά μου άχ κούφια έλπίδα! 'Ο 'Ερωτας άνάμεσα και στις οικίες του 'Αδη θά μ' άκολουθή άθάνατος, παντοδύναμος.

Τό πρώτο τετράστιχο του συνέττου προέρχεται από τους άκόλουθους στίχους του Προπερτίου:

Et merito, quoniam potui fugisse puellam,
Nunc ego desertas adloquor alcyonas.

(Έλ. 1. 17).

δηλαδή: Και άντάξια, μιά κι' έμπόρεσα ν' άπαράτησω τη νέα, —τώρα εγώ κουβεντιάζω με τις έρημικές άλκυονίδες.

Και ο Κερντούσης σημειώνει: «Μά μ' όλο τό σεβασμό που όφείλουμε στον Ούμβρο Καλλιμάχο, οι γλάροι με τους όποιους παρουσιάζεται συνομιλήτης, για να πούμε την άληθεια, παρουσιάζουνε μιά πολύ χλωμήν εικόνα μπροστά «στα βουχώμενα κύματα που χτυπάνε τις 'Αλπεις».

Και δεν πρέπει άκόμη να παραλείψουμε να τονίσουμε την άγρια άπελπισία και τόν ήχητικό κρωδασμό που παρουσιάζει ο τελευταίος στίχος του συνέττου:

Seguirammi immortale, onnipotente,
καθώς και την έξαιρετικήν ήχητικότητα όλων των όμοκαταληξιών του συνέττου, που τό τονισμένο φωνήεν τους τελειώνει όλων σε ε — ει, επί, εστε, ερνε, επτε — παράγοντας έτσι έναν ήχο σαν κάποιον αδιάκοπο κι' άποκαρδιωτικό παραπάνου.

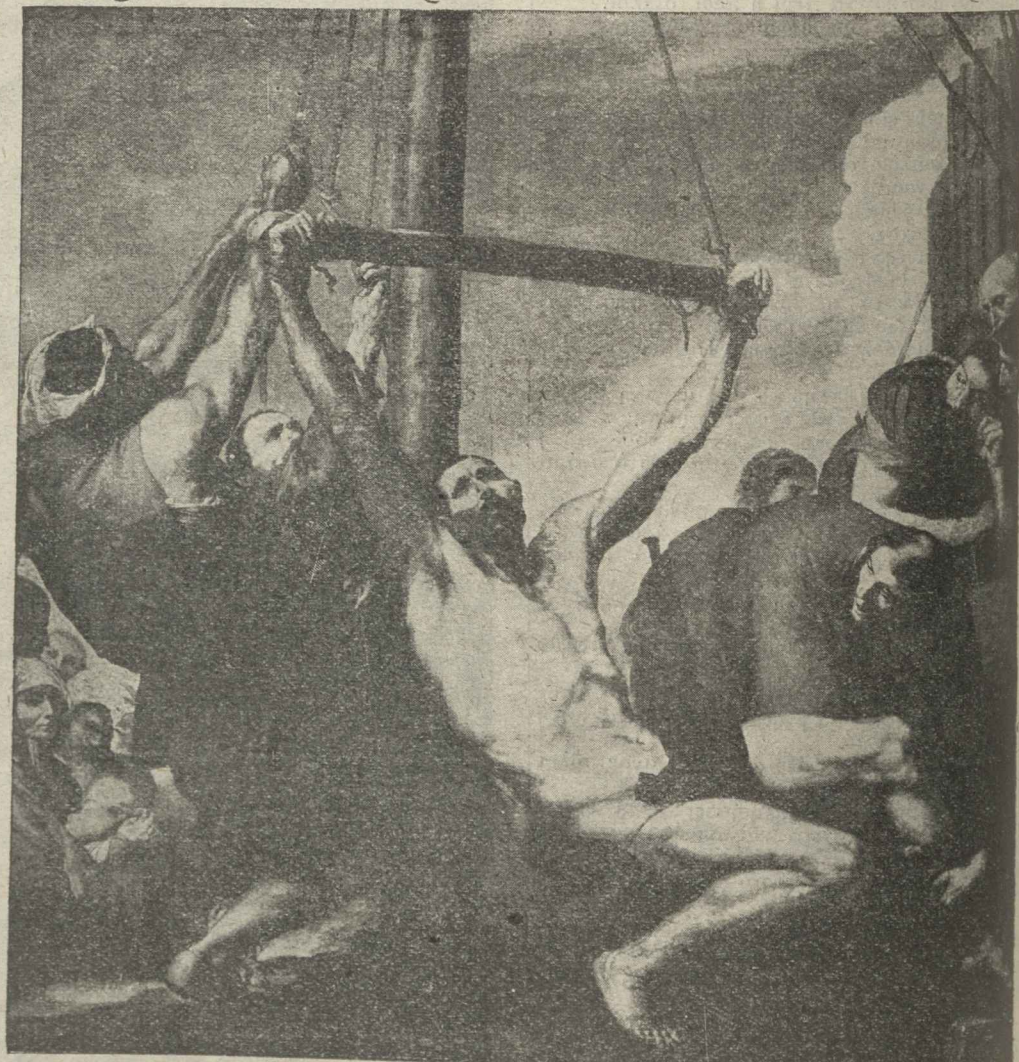
(Έχει συνέχεια)

ΕΛ. ΒΡΕΛΛΟΥ

ΔΑΝΤΗΣ ΑΛΙΓΚΕΡΗ

Από το 1295 εύρίσκεται το όνομα του Δάντη μνημονευόμενον εις τας διασκέψεις των συμβουλίων της Φλωρεντινής κοινότητος, όποτε και έξεπλήρωσεν εν όνόματι του Κράτους δεκατέσσαρας πρεσβείας, κατά δε τό 1300 έξελέγη ηγούμενος, δηλαδή μέλος επί διήμνον της έκτελεστικής εξουσίας της Φλωρεντίας, καθ' ό διάστημα ή πόλις έφθασεν εις τοιαύτην κατάστασιν πλούτου και δόξης, όσον ουδέποτε άλλοτε. Πλήν τα παλαιά μίση έξυπνων και έτάραττον την ήσυχίαν της κοινότητος. Δύο ίσχυράι κι' αντίζηλοι οικογένεια, οι Δονάτη κι' οι Τσόρνη, διήρουν εις δύο μερίδας τους συμπολίτας των, άπληγτους εμφύλιον πόλεμον κατ' ατέας, ως ό γιβέλινοι κι' οι γουέφροι, εις τους Λευκοίς και τους Μαύρους. Οι πολιτικοί άρχηγοί της Φλωρεντίας, ένθαρουνόμενοι υπό του πάπα Βονιφάτιου Η' έξώρισαν τους κυριότερους άντιπροσώπους και των δύο τούτων φατριών, κατά συμβουλήν δε του Δάντη ώχρώσαν την πόλιν.

Μεταξύ των έξοριστων Λευκών ήπηρεζε και ό επιστήθιος, άσθενής δε, φίλος του ποιητού Καλβακάντης, όστις χάρις εις τούτον κατώρθωσε να έπανέλθη εις Φλωρεντίαν. Οι Μαύροι όί όποιοι εύνυστεροι, επανήρχοντο πολυπληθείς κατόπιν εκ της έξορίας, έξοργισθέντες εκ της εύνοίας ταύτης, έζητούν την κατάλληλον εύκαιρίαν να εκδικηθώσι τόν Δάντην, ή όποια και παρουσιάσθη εις αυτούς μετ' όλίγων. Ότε δηλ. ό άδελφός του Βασίλειος της Γαλλίας Φίλιππου του 'Ωρσίου, Κάρολος ό Βαλουά, διήρχετο εκ Τσκακάνης μεταβάντων μέσω Ρώμης εις τας δύο Σικελίας προς άποκατάστασιν της γαλλικής κυριαρχίας, οι Μαύροι συνδιαλλαγόντες μετ' αυτού τον παρεκάλεσαν να εισέλθη εις Φλωρεντίαν ως ειρηνοποιός, και τόν κατέπεισαν ότι οι Λευκοί, κατά τα φαινόμενα γουέφροι, κατά βάθος ήσαν γιβέλινοι, έπομένως έχθροι της 'Εκκλησίας και του Οίκου της Γαλλίας. 'Ο Κάρολος έκονοποιήσεν εις τόν πάπαν την συκοφαντίαν ταύτην, και δε ηγούμενοι άνηγουχόντες διά τας ένεργείας ταύτας και φοβούμενοι επαναστασιν των Μαύρων άπέστειλαν περι τή τέλη Σεπτεμβρίου 1301 εις Ρώμην τόν Δάντην μετά τριών άλλων συμπρεσβυτών, έπιφορτισμένους να διαβεραιώσουν περι των αίσθημάτων αυτών τόν πάπαν.

ΡΙΜΠΕΡΑ.—Τό μαρτύριον του 'Αγίου Βαρβολουαίου.

[Μουσείον Πράδο]

Κυριακή 13 Νοεμβρίου 1927

Η άπάντησις του βιαίου και όρμητικού χαρακτήρος Βονιφάτιου Η'. προς τους Φλωρεντινούς πρεσβείας ήτο ή έξης: «Διαι έλοθε τόσον πεισμα, τώδεσι; Ταπεινώθητε εις τους πόδας μου! Σς τό λέγω άληθώς, άλλον σκοπόν δεν έχω από τόν της ειρήνης σας. Δού ές ύμών άς επιστρέψωσι μετά της εύλογίας μου και άς ένεργήσουν εις τόπον, ώστε ή θέλησίς μου να είσκαουσθί». 'Ο Δάντης μετά του Ούβαλδίνη Μαλαβέλλι έμεινεν εις Ρώμην. 'Ο Κάρολος Βαλουά κατά της άρχάς Νοεμβρίου εισήλθεν εις Ρώμην, άπέστειλε δ' εκ Βιέννης εις Φλωρεντίαν πρεσβευτήν κοινίζοντα ειρήνους ύποσχέσεις, ήγγυημένας υπό τού ποινίφρκος. 'Αλλά—λέγει ό Δάντης εν τή Κωθατηρίω του—έχουμε την λόγην του 'Ιουδα, δια της όποιας ήνοιζε τα σπλάγγνα της 'Ιταλίας.

Β'.

Οί Φλωρεντινοί ηγούμενοι θεωρήσαντες τόν άδελφόν του Βασίλειος Φίλιππου έχθρον αυτών εύθως ές άρχης, άπέστειλαν όδηγίαις εις τόν Δάντην όπως κατορθώσθι και πείσθι τόν πάπαν και άποστείλη προς αυτούς ως ειρηνοποιόν τόν καρδινάλιον Γεντίλε Μοντεφιόρε. Οι Μαύροι έννοούντες να σπεύσουν έλαβον τα όπλα και άνεορίτησαν τόν εμφύλιον πόλεμον, κατά την έξαίρητον διάκρισιν του όποιου εν τριτημόριον της ώρας πώλεως κατεστράφη υπό του πυρός και του σιδήρου, ή σφανή δε και ό όλεθρος των Λευκών ήπηρεζε τεράστιος. 'Ο ειρηνοποιός Κάρολος ουδέν έπραγματοποιήσεν προς άποσόβησιν του τοιούτου.

Οί Μαύροι γινόμενοι κύριοι της καταστάσεως έγκατέστησαν νέαν Κυβέρνησιν και έπληξαν δι' έξορίας και δήμεύσεως όσους άντιπαύους αυτών διέφερον την σφαγήν. 'Ο Δάντης ήπηρεζε μεταξύ των προγεγραμμένων. Κατεδικάσθη εις πρόστιμον 5,000 λιβρών εις φοριόνα, πληρωτέα εις τρεις ήμέρας, μετ' άς ή περιουσία του θά έδημεύετο υπέρ της κοινότητος. 'Εκτός τούτου όφειλε να έξορισθί επί διετία εκτός της Τσκακάνης, κρηγχεσί επί πλέον άνάξιος και άνικανος να έξασκη ύποδύγημιά τι του Κράτους. 'Ο Δάντης είρσιμμένος πάντοτε εν Ρώμην, δεν ήδυνήθη να πληρώσθι τό πρόστιμον. 'Η άπόφασις εύθως έπεβλήθη.

Η έξορία του εγένετο αλυσία και κατεδικάσθη ό δυστυχής να καθί ζών, άν ποτέ έκάται τό δημοκρατικόν έδαφος. Έλαβε λοιπόν την άγουσαν προς την έξορίαν και τόν πλάνητα βίον του. Έφάνετο δε κατά τα πρώτα έτη ότι ούδόλος υπέφερε διά την ήταν της μερίδος του και την άπόλειαν της περιουσίας του.

(Ακολουθεί)

Κυριακή 13 Νοεμβρίου 1927

ΥΠΟ
ΓΙΩΣΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

Δεν άντιλέγω άπαραίτητο νάχης πάντοτε, σαν έρμηνευτής που είσαι, μέσα στη δική σου ψυχή, την ψυχή του πρωτοτύπου. Μά όταν τό κατορθώσης αυτό, όταν τό λυγικό έργο σου τραγοδύση μέσα σου, τελειώσει. 'Αν θέλεις να τό γνωρίσης στον άλλόγλωσσο κύκλο σου, θάν τό άποδώσης στη γλώσσα της περιγυριάς σου μ' όλο το νόστιμο της χρώμα, μ' όλη την χαρακτηριστική της φορεσιά. Θάδθη στιγμή που θά χρεαστήι να περιγράψης μιά λεξούλα απ' τό πρωτότυπο, άλλού να προσθέσης κάτι κι' όλα αυτά θά γίνουν με τέχνη, με μαστοριά, με προσοχή, ώστε ή ψυχή του πρωτοτύπου να φανίζεται σ' ένα άρμονικό σύμπλεγμα με τό πνεύμα της γλωσσικής όνότητάς, της περιγυριάς σου. 'Αλλιώς, άν δηλαδή δε νοιώθεις μέσα σου την τόλημ για ένα τέτοιο έπιχείρημα, για μιά τέτοια όναδημιουργία, κάλλιο να καθήσθης στη γωνιά σου και να μη θέλησης να γίνης μεταφραστής.

ΤΟ ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

Η 'Ιουδαϊκή και ή χριστιανική έρμηνεία του— Πώς διασώθηκε μέσα στο βιβλικόν κανόνα.— Η έπιστημονική του έρμηνεία διά μέσον των αιώνων.— Είς δράμα; είδύλλιο; ή συλλογή άσμάτων;—Σε ποιάν εποχή πρέπει να τοποθετήσουμε τη συγγραφή του κτλ.

I

Τι άποτελεί στο είδος του τό 'Ασμα 'Ασμάτων. 'Ιδού μιάν ερώτησι στην όποιαν ό πρώτος τυχόντας, κρινοντας τό ποιήμα δίχως καμμιάν έπιφύλαξη δίχως καμμία προκατάληψη, με τη γυνή και κατακάθαρη κρίσι του λογικού του, θά σου άπαντήσθι πάνω κάτω:

Ένα τραγοῦδι που δοξολογεί την άγάπη, τό πολύ φυσικό και πολύ κοινωνικό αίσθημα, στο όποιο χροστιά ό άνθρωπος την αναπαραγωγή του είδους του πανω σε τούτη τη διά ύδρογειο. Μ'άν ό συνομιλήτης σου εινε άνθρωπος αισθαντικός με έξευγενισμένη κι' εκλεπτυσμένη ψυχή θά σου σπολήσθι την άπάντησιν με λόγια σαν και τούτα: ένα τραγοῦδι της 'Αγάπης, μιάς άνώτερης άγάπης σαν κι' έκείνης που φλογίζουν τις ψυχές και τις σπρόγγυον προς τα μεγάλα... και δεν ξαίρω, τί άλλα...

Και όλα αυτά καμμία δε θά ύπάρχη ύστεροβουλία, καμμία στρυφνή έκφρασι.

Έκείνο που σύγουρα δ' άγνοεί παντάπαισι ό καλός μας συνομιλήτης, θάνε όλες εκείνες οι θεο-

λογικές άλληγορίες που θέλει ή κάθε θερησκευτική αίρεσις νά συναντήσθι σώνει και καλά στο φτωχό αυτό κείμενο, που μιλεί τό κακομοιρο, τη σταράτη γλώσσα της φύσης, με την άπλοϊκήν εκείνη διατύπωσι της παιδικής ηλικίας του ανθρώπινου γένους—άφου ή ποιητική γλώσσα άλλο δεν εινε παρά ή νεανική έκφρασις της ανθρωπότητος.

'Αλλά δυστυχώς, είτε θέλεις, είτε δε θέλεις, είτε σου άρέσει, είτε όχι, πάει τό συμβολικό ψεύδος έχει επικρατήσει. Και τό 'Ασμα 'Ασμάτων, χυδία, αιώνας τώρα, θεωρήθηκε σαν τραγοῦδι άλληγορικό, με θερησκευτικό νόημα, πρώτα από τους γραββίνους της Συναγωγής κι' ύστερα απ' τους ήγέτες όλων σχεδόν των γνωστών αίρέσεων του Χριστιανισμού.

Μά τί άνάγκασε τους θεοφοβούμενους να πούνε, μ' όλη τη μυαλοσύνη τους, τό σκοτάδι μέσα και τό φως νύχτα;—Εινε, φαίνεται, ή θεία αυτού του τραγοῦδιού μέσ' στο βιβλικόν κανόνα. Τό τι άποτελεί στο είδος του ό κανόνας αυτός, δηλαδή ή Παλαιά, που λένε, Διαθήκη, εινε κάπως περιτό να τ' αναλύσουμε. Μιά συλλογή από συγγράμματα, γραμμένα απ' άρχαίους 'Εβραίους στην εθνική τους γλώσσα (ως επί τό πλείστον) που λένε πολλά πράγματα για τη ζωή τους, για την εθνική του ύπόστασι, για την ιστορική τους εξέλιξη, για την άρχαία τους σοφία, ποίηση μιά πιά πολύ για την παλαιά τους πίστι. Κ' έπειδή, ένευε ή σημερινή χριστιανική θερησκεία ν' άποτελή εξέλιξη, από ώριμμένες της όψεις, σ' ώριμμένες δοξασίες που περιέχονται μέσ' στη φιλολογική αυτή δημιουργία του έβραϊκού νοῦ, θεωρήθηκε όλος αυτός ό κανόνας, όλη αυτή συλλογή, σαν θερησκευτικός κώδικας όχι μονάχα του λαού που τό δημιούργησε μά και των λαών που πιστεύανε δσα αυτός διακήρυζε.

Κ' έτσι ή Βίβλος, από έβραϊκή, γίνηκε, με τη βοήθεια της Πίστεως του γλυκού Ναζωραίου διηθηστική, παννιθροπική. Γιαυτό και σήμερα ό πολύς λαός, όσοι μάλλον δε θέλουνε να σπουδάσουνε και να έρευνήσουνε τα βιβλία αυτά με τη σχετική τους ιστορικήν άξία, ως δημιουργήματα του πολιτισμού ενός άρχαίου λαού, σαν άποθήκες θερησκευτικών δοξασιών και... προλήψεων, θεωρεί τη Βίβλο σαν κάτι άναπόσπαστα δεμένο με την ιδέα της αλάθευτης, και άτρένταχτης, και άνεξέλιχτης πίστεως.

Αυτό βέβαια συμβαίνει και με τους όρθοδόξους 'Ιουδαίους, τους άγιάτρευτα προκατελημμένους, που νομίζουνε πως ή μούμια του θερησκευτικού δογματισμού στέκει επάνω κι' άπληλά από τη φυ-

λετική μας περηφάνεια, πως δηλαδή τό μέσον (ή 'Ιουδαϊκή θερησκεία) που μάς βοήθησε σε μιάν ώριμμένη και περιορισμένη ιστορική περίοδο στο να διασώσουμε την εθνική μας ύπόστασι, την εθνική μας όνότητα, στέκει άνηλότερα από τόν κύριο σκοπό που δεν εινε παρά ή διαίωνοι της Ράτσας κι' ή διατήρησι της εθνικής συνείδησης διά μέσον των αιώνων. Κ' έτσι σήμερα, όλοι αυτοί που δε βλέπουνε μέσα στη Βίβλο παρά τό άποθησαύρισμα των παραδόσεων εκείνων αείων που θεωρούν τη Ζωή σαν κάτι άνάξιο, την 'Αγάπη, σαν προστυχία, και τις γλώσσες του θείου του κόσμου σαν σημειμένες παγίδες για ν' άμαρτάνουν οι θνητοί, όλοι αυτοί λοιπόν, άπορούν, ξεφανίζονται, σκανταλιάζονται, μένουνε με τό στόμα όλάνωχτο μπρός τό παράνο αυτό γεγονός: πως τό 'Ασμα 'Ασμάτων, τό περιεργο αυτό τραγοῦδι βοήθηκε μέσα στο Βιβλικόν Κανόνα!..

Και για να εινε εν τάξει με τη συνείδησι τους δημιουργήσαντες όλες τις γνωστές θερησκευτικές άλληγοροερμηνείες και φορτώνουνε με δάφνες τό φτωχό κι' άβώτο κείμενο, σαν με τενεκεδένια μπηλμπιδάκια.

Μά έμεις θέλουμε να πιστεύουμε μαζί με τους άλλους κορυφαίους της βιβλικής κριτικής πως ό συγγραφέας του 'Ασματος 'Ασμάτων δεν έγραψε με καμμιάν ύστεροβουλία τό φλογερό αυτό τραγοῦδι, κι' ούτε είχαν υπ' όψει τον καμμία θερησκευτική θεωρία ή ύπεροχη και, άρροσηή του εμπνευστι, πράγμα που δ' άποδείξουμε αναλυτικώτερα πιά πέρα.

Τότε μήπως τό μεγάλο σφάλμα πέφτει σ' εκείνους που κωδικοποίησαν όλα τα έργα του Κανόνος και δεν έμυρίστηκαν πως τό τραγοῦδι αυτό δεν εινανε δημιουργήμα της θερησκευτικής ιδέας όπως συμβαίνει με τας περισσότερα άλλα συγγράμματα της Βίβλου; 'Ισως. Πάνω σ' αυτό τό ένα από τα πιο σκοτεινά της ιστορικής λεγομένης κριτικής, συναντιούνται και διαπληκτίζονται οι διάφορες γνώμες (για τις όποιες θά μιλήσουμε πιά πέρα) που ή κάθε μιά της θεωρεί τόν εαυτό της ως άπόλυτο κάτοχο της 'Αληθείας.

Ο πρώτος 'Ισχυρισμός άποτελεί τη γνώμη των θεολόγων 'Ιουδαίων και χριστιανών που θεωρούν τό 'Ασμα 'Ασμάτων ως θερησκευτικό τραγοῦδι που πίσω από την έπιφανική του, τάχα, ξεσπεράδα κρύβει ένα θεολογικό σύμβολο. Ποιές είν' αυτές οι άλληγορίες και πως εξέλιχθηκαν διά μέσου των αιώνων, αυτό θά τό συζητήσουμε στην ακόλουθη παράγραφο της διατριβής μας. 'Όλοι αυτοί λοιπόν, νομίζουνε, και με τό δίχνη τους, πως μιά και τό τραγοῦδι αυτό άποτελεί ένα θερησκευτικόν ύμνο, καλά βρίσκεται στη θέση του, πλάι στο είδος του σ' άλλα ήθικοθερησκευτικά συγγράμματα της Βίβλου.

Άλλος 'Ισχυρισμός εινε ή γνώμη εκείνων που δεν παραδέχονται τό 'Ασμα 'Ασμάτων ως άλληγορικό και που άπορούν, σκανταλιάζονται, πως οι συλλέγτες του Κανόνι πέσανε σ' αυτό τό σφάλμα: να μπάσουνε τό βέβηλο κι' άδυσχερόν αυτόν έπισκεπτή μέσα στο 'Αγιο των 'Αγίων της Πίστεως... Μά επειδή άνάμεσα τους βρίσκονται κι' άνθρωποι φιλελεύθεροι που δε θεωρούν τό παιδί της 'Αποστάτης γ' άμαρτωλά, μά πάντα, σά μιά θεότητα απ' τη φύσι της συμβιβαστή με τό θερησκευτικόν άσκησιμό, δεν ξεπερνούνται, δε θυμάνουν' μοναχά πέσουνε τους συλλέγτες για πλανημένους, ξεγελασμένους και για πολύ φρόνιμους τους θνητούς εκείνους που σε διάφορες εποχές πρσέτειναν τόν έσρατακισμό του βέβηλου αυτού επινεκάτη μέσ' απ' τα λημέρια της Βιβλικής Φιλολογίας. Ένας απ' αυτούς εινε κι' ό Edouard Reuss για τόν όποιο θά μιλήσουμε πιά κάτω, και που στην έρμηνευτική του τακτική, πολλά χρωστά κι' ή μεταφραστική μας δοκιμή του 'Ασματος 'Ασμάτων.

Μά νομίζουμε πως ό σοφός κι' αξιοσέβαστος κατά τ' άλλα κριτικός δεν παραδέχεται την όλην άρχαίαν έβραϊκήν ποίηση παρά σαν άποκλειστικά θερησκευτική στο είδος της.

(Ακολουθεί)

ΡΙΜΠΕΡΑ.—Η μετανοούσα Μυχαδαλήνη.

[Μουσείον του Πράδο]

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΙΩΝ ΓΙΟΥΖΕΠΕ ΡΙΜΠΕΡΑ

Ἡ ἰσπανικὴ ψυχὴ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν ἀναγέννησιν καὶ μετέπειτα ἀκόμη, ἴσως καὶ σήμερον, εἶνε μιὰ ψυχὴ ἀφιερωμένη εἰς τὸν θεόν. Τὸ μαρτύριον εἶνε γλυκὺ δι' ἕνα Ἰσπανὸν καὶ τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως ἡ νοοτροπία δὲν εἶνε ξένη πρὸς τὸ βαθὺ αὐτὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον ἐπηρέαζε τόσον πολὺ τὸν Ἰσπανὸν ἀπὸ τὸν φοβερὸν Κάρολον τὸν πέμπτον μέχρι τοῦ κουρελοφορεμένου ἐπαίτου τῆς Σεβίλλης.

Ὁ Κάρολος μὲ ἕνα κίνημα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐτρώμαζε τὸν κόσμον, ὅπως ὁ Κρονίων ἄλλοτε τὸν μέγαν Ὀλυμπον συνεκλόνηζε μιὰ τῶν ὀφρῶν του ἀνάνευσις. Ἐν τούτοις ὁ τρομερὸς αὐτὸς βασιλεὺς ταπεινὸς ὡς ὁ τελευταῖος καλόγηρος τῶν ἰσπανικῶν μοναστηρίων ἐκλείετο μέσα εἰς ἕνα φέρετρον ἐπὶ ὥρας ὑποφέρων, εὐφραίνόμενος εἰς τὸ μαρτύριον ν' ἀκοῇ τὴν ἐπικήδειον ἀκολουθίαν.

Τὴν ἐπίδρασιν τῆς θρησκοληψίας αὐτῆς, ὑπέστη καὶ ἡ ἰσπανικὴ τέχνη. Ὁ Χριστὸς πάσχει ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ οἱ ἅγιοι τεμαχίζονται ἀνηλεῶς ἀπὸ τοὺς δημίους πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Ἰσπανῶν. Ὁ Ριμπέρα εἶνε ὁ ἐκπρόσωπος αὐτῆς

τῆς θρησκευτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἀντιλήψεως. Ὅλον αὐτὸ τὸ αἶσθημα, τῆς ἀπολαύσεως τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρομεροῦ εὐρίσκεται συγκεντρωμένον εἰς τὸν καθαρὸν νατουραλιστὴν τοῦ ἀγαπᾶ νὰ πλάθῃ μέσα εἰς τὴν σκιὰν καὶ τὸ φῶς ζωηρὰ καὶ ἀνήσυχτα κινήματα, ἰσχυροὺς ὀργανισμοὺς παλαίοντας μὲ τὸν πόνον καὶ τὴν καταστροφὴν. Κάποτε λησμονεῖ τὸν θρησκομανῆ Ἰσπανόν. Δημιουργεῖ ἰδανικὰς Παναγίας μὲ καθαρά καὶ ἁθῶα μάτια, ἀλλὰ γρήγορα ἐπανέρχεται εἰς τὰς συγκλονιστικὰς σκηνὰς τοῦ μαρτυρίου. Ἀπὸ ὅλους τοὺς πρὸ αὐτοῦ διδασκάλους ὁ Θεοτοκόπουλος φαίνεται ὅτι ἐπηρέασε τὴν τέχνην του καὶ τὴν ψυχὴν του περισσότερο. Ἀλλὰ τὸ ἐκστατικὸν ὄραμα τοῦ Βυζαντινοὐδέριου κράτους μετετράπη εἰς τὸν Ριμπέρα εἰς μιὰν δεξιό-τεχνίαν τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ θανάτου, μέσω τοῦ ἐξαγνισμοῦ καὶ τῆς εὐτυχίας τῆς ψυχῆς.

Ὁ Γιουζέπε ντὲ Ριμπέρα γεννηθεὶς εἰς τὴν Βαλέντσια κατὰ τὸ 1588 ἀπὸ γονεῖς εὐπόρους, ἀντὶ νὰ σπουδάσῃ φιλολογίαν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν γονέων του ἐνωρὶς εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Φραγκίσκου Ριβάλτα, ζωγράφου Καστιλιανού, ποτισμέ-νου ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν ἀναγέννησιν καὶ παρέχοντος εἰς τοὺς μαθητὰς του ὑποδείγματα τῶν ἔργων τοῦ Ραφαήλου, τοῦ Σεβαστιάνου ντὲλ Πιάμπο, καὶ τῶν ἀδελφῶν Κάρατοχ.

Ὁ Ριμπέρα ἐσπούδασε τὰ πρότυπα τοῦ διδασκάλου του, ἀλλὰ ἐφύλαξε ἀδιάφθορον τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὴν μίμησιν. Ἡ παράδοσις, λέγει δι' ὃν Ριμπέρα παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του, ἐφυγεν ἀνευ χρημάτων, ἐπιβιβασθεὶς ἐνδὸς

πλοίου ὡς ναυτόπαις, διὰ τὴν Ἰταλίαν, ἐφθάσεν εἰς Ρώμην καὶ ἐκεῖ χωρὶς νὰ φροντίξῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ζωὴν του, ἔτρεχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀντιγράφων πότε μιὰν εἰκόνα, πότε ἕνα ἀρχαῖον ἀγαλμα. Ἦτο πεινασμένος καὶ ρακένδυτος ἀλλὰ εἰς τὰ μάτια του ἔλαμπεν ἡ ἀπληστός ἐπιθυμία νὰ μάθῃ, καὶ μιὰν ἡμέραν ἕνας καρδινάλιος ἐλυπήθηκεν αὐτὸ τὸ κουρελιάρικο παιδί, ποὺ ἐζωγράφιζε μὲ τόση προσήλωσι ἕνα ἀρχαῖο τοιχο-γράφημα. Τὸν ἐπεριμάζεψε εἰς τὸ σπίτι του, τὸν ἐχόρτασε, τὸν ἐντυσεν, ἀλλὰ ἡ πλάνης ἐπιθυμία τοῦ Ριμπέρα ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα τῆς καλοπεράσεως. Καὶ ἕνα ὥραῖο πρωὶ ἐγκατέλειπε τὸν εὐεργέτην του καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸν δρόμον ἐλεύθερος, ἐργαζόμενος ὅσον ἤθελε καὶ ζῶν ἀπὸ τὸ ἔλεος τῶν διαβατῶν. Ἦλ Σπανιόλετο ἦτο τὸ ὄνομά του. Ὅταν εἶδεν ἕνα ἔργο τοῦ Καραβάτσιο (Μιχαὴλ Ἀγγέλου Ἀμέρικα) ἠδέλφησε τόσον πολὺ νὰ γίνῃ μαθητὴς του, ὥστε αὐτοστιγμὴ ἐφυγεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ μεγάλου διδασκάλου, πλανωμένου τότε εἰς τὴν Σικελίαν.

Τὰ ταξίδια ὅμως τότε δὲν ἦσαν εὐκόλα καὶ ὡς οὗτο ὁ νεαρὸς Ριμπέρα φθάσῃ τὸν διδάσκα-

λον, ὁ δάσκαλος ἀπέθανε. Ὁ Ριμπέρα ὅμως δὲν ἀπεθαρρύνθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ ἄλλην μεγάλην πορείαν διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Κορέτσιο εἰς τὴν ἀνω Ἰταλίαν.

Μετὰ τὸ εἰς ἀνω Ἰταλίαν ταξίδιον, ἐπανῆλθε εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ μείνῃ ὀλίγον μόνον καὶ διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Ἰσπανοκρατοῦμένην Νεάπολιν, ἐλπίζων ἐκεῖ νὰ εὕρῃ ὀλίγην πατρίδα. Ὑπάρχει παραδοσις ὅτι ἐκεῖ ὁ νέος Ριμπέρα ἐκθέσας εἰς τὸν δρόμον ἕνα πινάκα του, τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ἐπροκάλεσεν τὴν συρροὴν καὶ θόρυβον, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ Ἀντιβασιλεὺς ἐξῆλθεν εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ ἰδῇ τί συμβαίνει. Καὶ τότε καταλήφθηκε ἀπὸ θανμασμὸν διὰ τὸν νέον συμπατριώτην του, τὸν προσέλαβεν εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ἀπὸ τότε ἡ τύχη μειδιᾷ εἰς τὸν Ριμπέρα. Νυμφεύεται τὴν κόρην πλουσίου Σικελιανοῦ ζωγράφου καὶ ἐμπόρου εἰκόνων, τὴν Κατερίνα Ἀζολίνι, ἀγοράζει πολυτελὴ οἰκίαν καὶ προσκαλεῖ τὸν πατέρα του πλησίον του.

Ἡ Ἀκαδημία τῆς Ρώμης τὸν δέχεται μεταξὺ τῶν μελῶν της, ὁ πᾶσας τὸν ὀνομάζει ἱππό-

την τοῦ Χριστοῦ καὶ δίδει μιὰν ζωὴν πλουσίαν.

Κάποιος χρονογράφος ἀπέδωσε εἰς τὸν Ριμπέρα ταπεινὰ αἰσθήματα καὶ πράξεις. Ἰδίως τὸν ἐκατηγόρησαν δι' ἡμπίδιζε τὴν εἰσοδὸν ἄλλων ζωγράφων εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει καμμία μαρτυρία δι' αὐτὴν τὴν χαμέρπειαν.

Τὸ τέλος τοῦ Ριμπέρα ἦτο θλιβερόν. Ἡ πατρικὴ του καρδιά ἐπλήγη βαθύτατα ἀπὸ τὴν ἀπαγωγὴν τῆς ὡραιότατης κόρης του ἀπὸ τὸν κόμητα τοῦ Ὀνιάτε, τὸν Δὸν Ζουὰν τὸν Αὐστριακόν, νόθον υἱὸν τοῦ Φιλίππου τοῦ τετάρτου.

Ὁ Δὸν Ζουὰν ἐπιστρέψας θριαμβευτὴς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαζανιέλο ἀπὸ τὸ Παλέριον ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν Νεάπολιν μετὰ βασιλικῶν τιμῶν. Ὁ Ριμπέρα ἔδωσε μιὰν λαμπρὰν ἐορτὴν εἰς τιμὴν τοῦ νικητοῦ καὶ ἐκεῖ ὁ Δὸν Ζουὰν ἐγνώρισε διὰ πρώτην φορὰν τὴν Μαρίαν Ρόζαν, τὴν ὡραίαν θυγατέρα τοῦ ζωγράφου.

Ἡ ἀπαγωγή αὕτη ἐβύθισεν εἰς πένθος τὸν Ριμπέρα. Σχεδὸν δὲν εἰργάσθη πλέον. Λυπημένος καὶ ἀπογοητευμένος ἄφησε τὴν πολυτελὴ κατοικίαν του διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Πανσέλιον τῆς Νεαπόλεως ὅπου ἐν ἀπολύτῳ μονώσει ἀπέθανε κατὰ τὸ 1652.

Ὁ Ριμπέρα παρήγαγε πλεῖστα ἀριστουργήματα σκορπισμένα εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Τὰ περισσότερα τῶν ἔργων του εὐρίσκονται φρυσκὰ εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου ἐγένετο ὅλην τὴν ζωὴν του καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τὴν πατρίδα του. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του τὰ εἰρισκόμενα εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἠγόρασε διὰ λογασιᾶσιν τοῦ Φιλίππου τοῦ τετάρτου ὁ Βελόνος, ὅτε ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ ν' ἀγοράσῃ ἔργα τῶν μεγάλων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν διὰ τὴν Βασιλικὴν Πανακοθήκην τῆς Μαδρίτης.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΡΙΜΠΕΡΑ. Ἡ ἁμαρτία σύλληψις
[Μοναστήριον τοῦ Ἀδγουστίνου τῆς Σαλμάνσας]